

TrädgårdsAmatören

nr 3:2006 Årgång 69

Amatör – från latin *amare* – älska

TIDNINGEN

Medlemsblad för STA
Sällskapet TrädgårdsAmatörerna

Redaktionen för TrädgårdsAmatören

Christina Gyllensvaan Fryle
(material och annonser)

Leif Fryle (bilder)

Handelsgatan 21

432 36 Varberg

Telefon: 0340-136 57

red@tradgardsamatorerna.nu

Owe Jaktlund
(föreningsnotiser)

Oktop 101

310 50 Slöinge

Telefon: 0346-409 09

owe@tradgardsamatorerna.nu

Ansvarig utgivare:
Rolf Wiking

Utgivningstider:

mars, maj, september och december

Manus insändes före:

10/1, 15/3, 15/7 och 20/10

Eftertryck utan tillstånd förbjuds.

För insänt ej beställt material ansvaras ej.

Observera att åsikter framförda i

insändare eller redaktionellt material inte

nödvändigtvis reflekterar

riksföreningens åsikter.

Vid utebliven tidning, adress- eller
namnändring:

Maryla Wallin

Färentunagränd 25

194 55 Upplands Väsby

Telefon: 08-590 343 21

onsdag 14-19

sta@tradgardsamatorerna.nu

Äldre nr av TA:

Laila Green

Botaskärsvägen 28

511 42 Kinnahult

Telefon: 0320-161 89

Länkar i våra artiklar:

Vi vill påminna om att alla länkar till

Internet som finns i tidningen också

finns samlade på vår egen hemsida:

www.tradgardsamatorerna.nu

Omslagsbild: Japansk lönn, *Acer palmatum*, i höstfärg och silverarv, *Cerastium tomentosum*.

Foto: Christina Gyllensvaan Fryle

INNEHÅLL

- 100 **Höstfärger** Owe Jaktlund
- 106 **Resan gick till Sydafrika** Nina Nilsson
- 111 **Mellan hägg och syren** Dan Isacson
- 112 **Frösådd på norrländskt vis** Kerstin Jonsson-Ryttertoft
- 114 **Piongroddar i vitmossa** Johan Pettersson
- 116 **En internationell trädgård** Bengt Lökvist
- 118 **Resa i österled, trädgårdar i Paide** Sylvia Svensson
- 120 **Resa i österled, Türi växtmarknad** Sylvia Svensson
- 121 **Lökträdgården, till Per Wendelbos minne**
Christina Gyllensvaan
- 122 **Frösåddshjälp på nätet** Owe Jaktlund
- 124 **Riksmötet 2006, ännu en helg i paradiset**
Carina och Ken Schill
- 125 **Riksmötet 2006, vi hade roligt** Christina Gyllensvaan
- 126 **Landsbergs perenner 100 år** Christina Gyllensvaan
- 127 **Kar-Erik Karlsson in memoriam** Gun Jägar
- 128 **Trädgårdar och plantskolor** Göran Ruff
- 129 **Frödistributionen**
- 129 **Scutellaria scordifolia** Ingrid Samuelsson
- 130 **Debattsvar**
- 131 **Kontakt med läsekretsen**
- 130 **Välkommen i min lustgård**
Carl-Eric Ericsson och Margareta Olsson
- 88 **Litteratur**
- 134 **Bilder ur Familjealbumet – Caryophyllaceae**
Christina Gyllensvaan
- 136 **Owe**
- 138 **Föreningsnotiser**

Frösådd på norrländskt vis

Kerstin Jonsson-Ryttertoft
text och foto

Sverige är avlångt och när det är hög tid att ställa ut frösådderna i Skåne ligger snön fortfarande djup i de norrländska skogarna. Vi har därför bett Kerstin att beskriva vilken metod hon och de "Schyssta lökarna" använder för att kunna ge de små fröplantorna en bra start i livet.

1. En back med frösådder köldbearbetas utomhus under snön.

Vanlig tid för sådan behandling brukar vara 6-8 veckor. Vissa fröslag t.ex. en del penstemoner kräver 12 veckor. Efter kylperioden tas säkrukorna in och ställs direkt under lysrör i +15 grader.

2. Frösådder under lysrörsbelysning. Groning kan ske nästan var som helst i rumstemperatur. Så fort de små har grott måste de under ljus – där växer de snabbt och blir inte taniga.

14-15 tim/dygn ska lysrören vara tända. Ljusrampen ska hänga max 10 till 15 cm över plantorna, avståndet är viktigt.

Att så inomhus under konstljus kan kanske tyckas vara så långt från olika "naturmetoder" det går – och ja, det är det! Det är dock det (av flera) sätt att få stora livskraftiga plantor som passar oss här i norr väldigt bra.

I de klimat som vi i zonerna 5-6-7-8 erbjuds, med lång kall vinter, kort eller ingen vår, het men ändå ganska kort sommar och en höst som kan slå ner med frostnätter i början av augusti, kan ibland naturen behöva lite hjälp på traven. Som alla metoder passar denna för några människor – och absolut inte för alla sorters växter heller. För det stora flertalet perenna växter går det i alla fall utmärkt att så inne, under lysrör, f.o.m. januari månad.

Maj är den absolut bästa utplanteringsmånaden för perenna växter i nordliga klimat. Då de som sätts enligt metoden "så, ställ ut, invänta vår"-metoden normalt börjar gro här uppe, är "innesådderna" ofta redan stora fina utplanteringsbara plantor vilket gör att vi vinner en hel säsong med den här metoden.

Dessutom har man full koll på när och om det gror. Vårsol i mars ger lätt temperaturer över +15 dagtid, dagsmeja, trots djup snö och mycket kalla nätter. En tidig "värmebölja" orsakar därför lätt att utesådder gror för tidigt – och sedan avgår direkt med döden nästa frostnatt med minus 10 grader. Detta händer naturligtvis inte med innesådder!

Somliga tror att plantor under lysrör blir likadana som de bleka avkommor av krasse jag en gång, i början av min karriär inom trädgård, förgäves försökte odla i ett norrfönster utan extraljus. Långa taniga, vattensjuka skott. Så är icke fallet.

Vissa växter behöver omväxlande perioder av kyla och värme för att gro. De stratifieras kallt om så behövs under snön, där det alltid är mellan -4 och +4 grader. Men här tas de därefter in, för att gro och växa under lysrör i sval miljö, efter groning. 13-15 grader är optimalt i alla fall nattetid – ofta går det bra även med något högre temperaturer.

Ska ett fröslag kylas tar jag således in fröbyt-tan efter 5-6 veckor, eller vad som angetts som optimal tid, gror de så hamnar de under ljus – händer inget åker de ut igen för en ytterligare 5 veckors period.

Inte heller krävs avancerad utrustning – ett par begagnade armaturer för lysrör – avsedda för 58 eller 36 watt (det är längden på röret som avgör vilken effekt det har). Samt lysrör – som inte alls behöver vara de dyra s.k. "växtlysror" som finns på marknaden utan vanliga lysrör – med kallvitt sken – som inte alstrar så mycket värme. Det finns undersökningar som tyder på att dessa "specialväxtlysror" inte har ett dugg bättre effekt på tillväxten hos växterna än helt vanliga lysrör. Många bra modeller finns. Jag använder en sort som heter 965 (dagsljus) vilket jag tycker ger de knubbigaste plantorna. De kostar kring 60 kr/st i vilken elaffär som helst. Andra föredrar rör som heter TLD 840 (kallvitt).

Jag började min första sådd med att montera ner den begagnade lysrörsarmaturen från mitt eget kök – och drev upp en kull perenner under denna.

Förutom lysrör med armaturer behövs linor eller kedjor så du kan reglera höjden på rören. De bör sitta 10-15 cm över sådderna – plantorna, och vara tända 14-15 tim per dygn för att undvika de bleka skotten. Från början kan glassådor eller liknande palla upp sådderna till önskad höjd, men höj och sänkbara rör är ändå en stor fördel.

En bänk, ett gammalt bord, eller en lagerhylla – för sådder och lysrör gärna med plastduk på. Timer till rören underlättar. Ett relativt svalt rum – vi i "Schyssta lökar" odlar i källare,

vindsrum, m.m. Bor man i lägenhet får man köpa raggsockor till familjen och sänka temperaturen i ett rum.

Har man växthus underlättas metoden ytterligare då man kan flytta ut det mesta av sina sädder dit med frostvakt/värmefläkt så fort temperaturen tillåter. I växthuset behövs fiberduk mot det intensiva ljuset som reflekteras mot snön i slutet av mars – i alla fall i nordigare län. I övrigt behövs ingen avhärdning – det sköter växthuset om – ifall man luftar mycket och inte har för hög temperatur på värmefläkten – jag har min på minimum +5 grader. Har man inte växthus måste sädderna avhärdas på vanligt sätt förstås.

Elförbrukningsargument har jag skaffat mig under årets lopp, det är inga problem att driva mina 10 lysrör i flera månader till samma pris som att köra motor/kupevärmare i bilen en natt! Här är vintern lång och eftersom våren mer är vårvinter måste man bara få se något grönt lika snabbt som ni i Skåne ser de första snödroparna.

Innesädd är terapi för ögon känsliga för grönt – som just sluppit ut från polarnattens totalmörker.

Därför sår jag alltid de första fröerna den första dagen på det nya året.

Till frösädderna använder jag uteslutande Hasselfors S-jord, såjord med 25 % perlit. Jag har testat många märken och anser den vara klart bäst. Vid utskolning av fröplantor använder jag samma märke, fast P-jord, vid de tillfällen då jag saknar vår egen limpajord.

3

3. Maken har fotograferat författarinnan under årets första frösädd.

4

4. Innan jag skaffade mig ett växthus drog jag upp plantorna inomhus. Källarutrymme eller köket – fast då protesterar kanske familjen? Ett rum där temperaturen kan hållas kring +15 grader är optimalt medan plantorna är små.

5. Med växthus är skötseln av plantorna mycket enklare. Fröerna jag sår i januari har grott och är lagom stora för utskolning i slutet av februari. Numera flyttar jag alla till växthuset i början av mars, där de omskolas och sköts till utplanteringen i slutet av maj. Har man inget växthus måste plantorna avhärdas före utplantering på friland.

– Oavsett om man har växthus eller inte är plantorna klara för utplantering i slutet av maj.

5